

---

## ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

---

Erich HEINTEL: Was kann ich wissen? Was soll ich tun? Was darf ich hoffen? Versuch einer gemeinverständlichen Einführung in das Philosophieren. Wien, Literas-Universitätsverlag, 1986, 129 σ.

Τό βιβλίο αὐτό τοῦ Erich Heintel, ὁμότιμου καθηγητῆ τῆς φιλοσοφίας στό Πανεπιστήμιο τῆς Βιέννης, ἔχει ὡς τίτλο τά τρία ἐρωτήματα πού διατύπωσε ὁ Kant γιά νά διαφοροποιήσει τήν «κοσμική» ἀπό τή «σχολική» ἔννοια τῆς φιλοσοφίας: «Τί μπορῶ νά γνωρίζω; Τί ὀφείλω νά πράττω; Τί ἐπιτρέπεται νά ἐλπίζω;». Σύμφωνα μέ τόν Kant τά ἐρωτήματα αὐτά συμπυκνώνονται στό ἐρώτημα «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος;». Ὁ καθηγητής Heintel χρησιμοποιεῖ τά ἐρωτήματα αὐτά ὡς ἀφετηρίες γιά νά παρουσιάσει μέ λογική τάξη καί μέ διδακτική σαφήνεια τά σημαντικά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἀνθρώπινη ὑπαρξη. Ὁ ὑπότιτλος τοῦ βιβλίου, ὁ ὁποῖος εἶναι «Προσπάθεια εἰσαγωγῆς στό φιλοσοφεῖν, ἡ ὁποία νά εἶναι γενικά κατανοητή», ὑποδηλώνει καί τόν εὐρύτερο στόχο τοῦ συγγραφέα. Πράγματι τή βάση τοῦ βιβλίου ἀποτελεῖ σειρά ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν πού ἔκαμε ὁ συγγραφέας γιά νά ὑποβοηθηθεῖ τό ἀναγνωρισμένο μάθημα τῆς φιλοσοφίας στή μέση ἐκπαίδευση τῆς Αὐστρίας καί γιά νά προσφέρει στούς μή εἰδικούς τήν εὐκαιρία τῆς γνωριμίας μέ τά φιλοσοφικά προβλήματα.

Τά θέματα τοῦ βιβλίου παρουσιάζονται σέ πέντε μέρη. Στό εἰσαγωγικό μέρος («Βασικά στοιχεῖα») ἀναλύονται ἡ ἔννοια καί ὁ σκοπός τῆς φιλοσοφίας σέ συνάρτηση μέ τόν συγκεκριμένο ἱστορικό ὀρίζοντά της πού προσδιορίζεται ἀπό τήν ἀρχαία ἐλληνική φιλοσοφία, ἀπό τόν χριστιανισμό, καί ἀπό τόν νεώτερο καί σύγχρονο φιλοσοφικό στοχασμό. Αὐτή ἡ συστηματική προοπτική, πού συνδέεται μέ τή συγκεκριμένη ἱστορικότητα, ὀδηγεῖ στό ἐρώτημα γιά τόν ἄνθρωπο, δηλ. στό «περιπλανώμενο πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας», ὅπως ἔγραψε ὁ Schelling. Ὁ συγγραφέας δίνει ἔμφαση στίς διαφορές τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τά ζῶα, δηλ. στή διάκριση περιβάλλοντος καί κόσμου, στή σημασία τῆς αὐτοσυνειδησίας καί τῆς γνώσης, στήν ἰδιαίτερη «ἀνθρώπινη» διάσταση τῶν αἰσθήσεων. Τό δεύτερο μέρος («Περί τῆς φιλοσοφίας τῆς πράξης») ἀναφέρεται σέ καίρια προβλήματα τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας μέ τήν εὐρύτερη ἔννοια. Ἐδῶ ἔχουν ἐνταχθεῖ ἐκτός ἀπό τά ἐρωτήματα γιά τήν πράξη, τήν ἐλευθερία, τόν ἀνθρωπισμό, τό ἀγαθό, τή συνείδηση καί τήν ἀγαθή βούληση, καί τά ἐρωτήματα γιά τό νόημα τῆς ἱστορίας, τῆς παιδείας καί τῆς πολιτικῆς. Ὁ συγγραφέας τελειώνει μέ τό θέμα «Τό δίκαιο καί τά ἀνθρώπινα δικαιώματα». Ἡ συνάφεια αὐτῶν τῶν θεμάτων μᾶς δίνει τά βασικά στοιχεῖα γιά νά ἀναγνωρίσουμε τόν πρακτικό ὀρίζοντα ἀλλά καί τά ἀδιέξοδα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Τό τρίτο μέρος («Θέσεις καί προβλήματα τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας») ἔχει ὡς κεντρικό ἄξονα τή σχέση καί τή διαφοροποίηση τῆς φιλοσοφίας ἀπό τίς εἰδικές ἐπιστήμες καί τήν ἀποστασιοποίηση τῆς φιλοσοφίας ἀπό τό ἐπιστημονικό κοσμοεἶδωλο. Ἐξετάζονται οἱ προϋποθέσεις καί τά ὄρια τῆς ἐμπειρίας, ἡ ἔννοια τῆς φύσης, τῆς ἱστορίας καί τῆς γλώσσας, καί διαγράφονται οἱ δυνατότητες πού ἔχει ὁ φιλοσοφικός λόγος νά θέσει τό ἐρώτημα γιά τό νόημα τῆς ζωῆς καί τῆς ἀνθρώπινης πράξης. Στό τέταρτο μέρος («Περί τῆς φιλοσοφίας τῆς τέχνης καί τῆς θρησκείας») ὁ συγγραφέας συνδέει τήν τέχνη μέ τήν κατάφα-

ση τῆς δημιουργίας καί ἐξηγεῖ ὅτι ἡ ὑπεύθυνη πράξη εἶναι ἓνα τόλμημα πού μπορεῖ νά βρεῖ μεταφυσική δικαίωση στό ἀπαύγασμα τῆς βεβαιότητας τῆς πίστεως. Ἄλλά ἡ θρησκευτική πίστη εἶναι σχεδόν ἓνα «ὄντολογικό πείραμα» πού μπορεῖ νά κάνει ὁ ἄνθρωπος ὑπό τό φῶς τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἐλπίδας. Αὐτό τό φῶς μπορεῖ κάπως νά ἡμερώσει καί τόν ἀναπόφευκτο χαρακτήρα τοῦ θανάτου. Τό πέμπτο μέρος («Παράρτημα») περιλαμβάνει πίνακες γιά τή συσχέτιση τῶν συστηματικῶν προβλημάτων τῆς φιλοσοφίας, γιά τά λεξικά, γιά τοὺς κυριότερους φιλόσοφους καί γιά τά ἔργα τους, ἐργογραφία τοῦ καθηγητῆ Heintel καί τέλος πίνακες ὀνομάτων καί πραγμάτων.

Σέ ὄλα τά θέματα εἶναι ἀναγνωρίσιμες οἱ συστηματικές θέσεις τοῦ συγγραφέα, οἱ ὁποῖες ἔχουν ἀποκρυσταλλωθεῖ μέσα ἀπό τόν κριτικό στοχασμό καί τήν ἀναστροφή μέ τά σημαντικά φιλοσοφικά κείμενα. Ἀκριβῶς τό γεγονός ὅτι αὐτή ἡ «Εἰσαγωγή στή Φιλοσοφία» ἔχει γραφεῖ ἀπό τήν πέννα ἑνός ἀναγνωρισμένου φιλόσοφου μέ ἀμεσότητα καί μέ εἰλικρίνεια ἀποτελεῖ καί τήν ἐγγύηση γιά τήν ἀπήχηση τόσο στοὺς μαθητές ὅσο καί σέ ὄσους ἀναγνωρίζουν ὅτι ἡ φιλοσοφία δέν εἶναι ἀπλῶς ἓνας θεσμοθετημένος κλάδος σπουδῶν, ἀλλά ἀναγκαῖο στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ  
ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ  
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Νίκου Μακρή Δρ. Φ. «Αμεσότητα και εξωτερικότητα» Εκδόσεις «Συντροφιά» 1987.  
Σελ. 141, Αθήνα.

Αυτά τα περίσκεπτα μελετήματα, τα οποία ο Νίκος Μακρής στεγάζει στην διπολιτική επωνυμία ΑΜΕΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ μπορεί να θεωρηθούν —υπερβαίνοντας ίσως τις προθέσεις του συγγραφέα τους— ένα είδος «Νέων προλεγομένων σε κάθε μελλοντική μεταφυσική— για να θυμηθούμε έναν άλλο περίδοξο επίτιτλο. Δημιουργούν δηλ. ένα δεσμευτικό προηγούμενο, ώστε κάθε αναψηλάφιση του ίδιου θέματος να τα προϋποθέτει, είτε πρόκειται να συμπλεύσει κανείς με τον συγγραφέα είτε και όχι. Ἄλλωστε ο ίδιος ο Νίκος Μακρής, συνεπής στην δεοντολογία της ανοικτότητας του φιλοσοφικού ορίζοντα, δηλώνει ὅτι «οι απόψεις του μπορούν να αμφισβητηθούν ή και να απορριφθούν» «Το ουσιώδες», προσθέτει, «βρίσκεται στη θέρμη της αναζήτησης, στο άοκνο οδοιπορικό προς τη σοφία.»

Αυτή η αρχέγονη παρόρμηση του «θαυμάζειν» και του «εἰδέναι», αυτός ο γνωστικός ἡμερος που μας παροξύνει να αναπλεύσουμε τον κόσμο, αποτελεί την αυθεντική σφραγίδα των χαρισματικῶν συνειδήσεων. Χιλιάδες χρόνια τώρα πάνω στα τείχη της εγκοσμιότητας και με τα μάτια τους στραμμένα στην ἔρευνα του κοσμικού μυστηρίου, οι φρυκτωροί του πνεύματος συνδουλίζουν την εγερσιμότητα της ψυχῆς. Αυτή ἄλλωστε εἶναι και η προνομία των εταστικῶν συνειδήσεων. Να παραμένουν δια βίου αλύτρωτοι. Να μην εφησυχάζουν δηλ. πίσω ἀπό τα κυκλώπεια τείχη των μεγάλων φιλοσοφικῶν συστημάτων. Να διατρέχουν ερασι-